

Athugasemdir vegna frummatsskýrslu Landsvirkjunar og Landsnets um fyrirhugaða Hvammsvirkjun ásamt mótmælum við því að Hvammsvirkjun sé sett inn í deiliskipulag Skeiða- og Gnúpverjahrepps.

Það er beinlínis skammarlegt hversu margir ráðamenn hugsa ósjálfbært um náttúruna og virðast ekki nenna að hugsa fram í tímann af ábyrgð.

Við finnum að þessu sinni að aðferðafræði og framkvæmd skýrslu um áhrif kaffæringar lands móts við Núpsfjall á ferðaþjónustu og samfélag og bendum á ítarlegan rökstuðning í athugasemdum Gjálpar þeim til réttlætningar. Við mælum enn fremur eindregið á móti því að Hvammsvirkjun sé sett í deiliskipulag Skeiða- og Gnúpverjahrepps – það svæði ætti að vernda til framtíðar.

Sá möguleiki til að kaffæra land við Núp, sem nefndur er Hvammsvirkjun myndi valda óafturkræfum skaða á náttúru, landslagi og umhverfi. Áform um Hvammsvirkjun hafa þegar valdið deilum og ágreiningi hjá íbúum í hreppnum, milli fólks sem er annt um verndun náttúrunnar við Þjórsá og þeirra sem sjá náttúruna sem leið til að sækja gróða sem ekki tekur tillit framtíðar. Einnig er nokkur hópur í sveitinni sem ekki vill taka afstöðu í þessu máli en verður tilneyddur ef af þessum áformum verður þröngvað í gegn þannig verður gjáin milli fólks hér í sveit dýpri.

Landslag, landsskemmdir og röskun lífríkis

Það er ekki nægjanlega aðkallandi þörf sem réttlætir að 175 hektarar af grónu landi sé sökkt undir lón með Hvammsvirkjun, 6 hektarar af votlendi og 8 hektarar af landi vegna frárennslisskurðar. Gróið land færir einnig undir önnur mannvirki sem fylgja virkjuninni, s.s. vegi og haugstæði. Við þetta skerðist landbúnaðarland, bæði tún og beitulönd. Í fyrirhuguðu uppðælingarsvæði mun gróður eyðileggjast og eru það samtals 84 hektarar lands sem er 95% gróið nú (Kristbjörn Egilsson ofl., 2002). Þetta er framtíðarsýn sem við sem teljum náttúruna verðmætari óskerta en horfna, ekki fýsilega og sannarlega ekki í anda sjálfbærni.

Landslagi og náttúru við ána yrði umturnað allt frá Gaukshöfða í Þjórsárdal niður fyrir Ölmóðsey í Þjórsá, sem eru rúm 9 km. Grónar eyjar yrðu kaffærðar og Minna-Núpshólmi myndi standa nánast á þurru í farvegi árinna. Engar rannsóknir voru gerðar á lífríki þessara eyja í mati á umhverfisáhrifum á sínum tíma en nú liggur fyrir rannsókn á Minna-Núpshólma (Viðey) í Þjórsá. Ljóst er að Hvammsvirkjun hefur í för með sér að árfarvegurinn færir á löngum kafla undir lón en fyrir neðan lónið verður vatnsrennslíð mjög lítið, kvíslar og hliðarár yrðu stíflaðar og breytingar gerðar á farveginum.

Lífríki Þjórsár er einstakt að fjölbreytni og frekari virkjanir stefna því í voða. Virkjanir og stíflur raska vatnafari, búsvæði og göngum laxfiska og eru afdrifarík fyrir fiskgegngd í ám, ekki síst í ám með sjögöngustofna. Önnur áhrif af uppistöðulónum á

lífríki í og umhverfis ár eru þekkt og þarf ekki að bíða eftir afleiðingum slíkra aðgerða til að taka upplýstar ákvarðanir þar sem afleiðingar eru þekktar. Við hljótum að vilja lágmarka slíkar vistkerfisbreytingar sem eru réttlættar með skammtímagróða af nýtingu náttúrunnar og kjósa fremur nýtingu sem felst í að horfa, hlusta og upplifa sem er raunverulega sjálfbær en uppistöðulón til að framleiða rafmagn er óafturkræf eyðilegging.

200 þör mófuga myndu missa varplönd sín vegna Hagalóns og skurða. Gæsavarp í Hagaey mynsi skerðast verulega (Kristbjörn Egilsson ofl., 2002). Alls verpa 43 tegundir fugla á svæðinu sem verða fyrir áhrifum af Hvammsvirkjun.

Ungt fólk krefst þess af okkur sem eldri erum að við hugsum um þeirra hagsmuni og afkomenda þeirra að við hugsum af ábyrgð um framtíðina, að við hugsum á sjálfbæran hátt. Ráðamenn mega ekki hunsa vilja og hugsjónir unga fólksins þó þeir hafi of mikla tilheingingu til skammsýni og að grípa til ráða sem eru ósjálfbær. Í guðsbænum hlustið á unga fólkið sem elskar þessa sveit.

Þjórsá eins og hún er virkar sem örugg sauðfjárveikivarnargirðing á milli Árnes- og Rangárvallasýslu. Sauðfjárjúkdómar eru enn raunveruleg ógn við rekstur og afkomu sauðfjársjúkna og skiptir máli hver hlekkur sem veiktur er í þeirri lífkeðju. Með tilkomu Hvammsvirkjunar yrði þessi náttúrulega sauðfjárveikivörn ónýt og yrði því að girða með árbökkum beggja vegna árinna. Slík girðing myndi spilla útliti landsins og skemma gönguleiðir með ánni og er auk þess aldrei algerlega held.

Rannsókn á Minna-Núpshólma (Viðey) í Þjórsá sýndi að eyjan býr yfir merkilegum gróðri sem er sjaldgæfur á landsvísu og á Suðurlandi og er fræbanki fyrir upprunalegar gróðurtegundir. Uppistöðulón við Haga og virkjun myndi fjarlægja náttúrulega vernd eyjunnar sem nú hefur verið friðuð og engar girðingar gætu veitt samskonar vernd og áin gerir nú. Erfitt er að girða í stórgrýttum árbotninum auk þess sem girðingar yrðu sannarlega ekki til að auka fegurð í landslaginu.

Ekkert liggur fyrir um kælandi áhrif jökullóna í byggð. Kæling af stórum lónum er lífeðlisleg staðreynd og ekki er vitað í hve miklum mæli hún myndi hafa áhrif á umhverfi lónsins sem myndi fylgja Hvammsvirkjun. Virkjarnir, lón og önnur mannvirki sem eru áætluð með þessum virkjunum yrðu á þekktu sprungubelti á Suðurlandi. Flekaskil liggja um Suðurlandsundirlendið og liggja sprungurnar þvert yfir flekaskilin. Að minnsta kosti teljum við sem búum þar það skipta miklu máli – í guðsbænum ekki alltaf að valta yfir þá sem búa nærri svæðum sem á að sökkva og skemma, hlustið á okkur.

Á löngum kafla verður Þjórsá veitt úr farvegi sínum og eftir mun verða grátt og lífvana svæði. Meðalrennsli í farveginum minnkar verulega. Við það skapast fohætta úr þurrum farvegi með svifryksmengun og rofhættu á gróðursvæðum í kring. Við búum beint á móti þeim kafla árinna sem verður þurr eða vatnslítill.

Mótvægisáðgerðir munu ekki skila þeim árangri sem bætir fyrir þann skaða sem mun verða af virkjuninni. Áhættunni á ekki að koma yfir á lífríkið við Þjórsá eða á íbúa sem búa við ána eða langar að setjast að í sveitinni.

Mynd Yfirsýn yfir Þjórsá – Hvammslón myndi sökkva öllum eyjunum á miðri mynd og mynda lónstæði hátt upp í brekkurnar sem yrði mótað með háum manngerðum bökkum með bröttum köntum meðfram kuldalegu lóni (Mynd ASV)

Hvammsvirkjun stefnir náttúrufegurð í voða og rýfur þá friðsæld sem ríkir við ána. Framkvæmdirnar sem henni myndu fylgja myndu þrengja að landbúnaðarlandi, með lónum, vegum og öðrum aðgerðum sem tillheyra. Land til matvælaframleiðslu verður stöðugt dýrmætara í heiminum með fyrirsjáanlegri fjölgun mannkyns.

Tengsl við náttúru – íbúar í næsta nágrenni fyrirhugaðrar Hvammsvirkjunar

Við höfum áður bent á tilfinningaleg rök og persónuleg tengsl við náttúruna og ítreka þau nú. Rannsókn og skýrsla sem gerð var um gildi landslags vegna Hvammsvirkjunar virðist hafa verið algerlega hundsuð og töluð inn í dauf eyru ráðamanna lands og sveitar.

Útivistarsvæði sem íbúar Gnúpverjahrepps og ferðamenn hafa notið í gönguferðum, útreiðum og lengri og skemmri hestaferðum skerðast verulega og sum eyðileggjast þar sem lónið við Haga myndi sökkva þeim og eftir væru háir óaðlaðandi flóðgarðar til að ferðast um. Þannig yrði m.a. möguleikar til frekari uppbyggingar annarra nýtingarmöguleika svo sem grænnar ferðamennsku rýrðir.

Ef hernaður Hvammsvirkjunar nær fram að ganga mun árniðurinn þagna á löngum kafla, en hann er hluti af náttúruupplifun sveitanna meðfram Þjórsá. Það er sá tilvistarpáttur sem snertir mig og mína nágretta, sem er að áin hefur verið okkur boðberi veðurbreytinga og ákveðinna vindátta.

Í guðsbænum hlustið á okkur sem höfum lagt margt til málanna, bent á ókosti og skammsýni þessarar fyrirætlunar og ítrekað bent á þá kosti sem eru æskilegri og betri fyrir framtíðina.

Sjálfbær þróun – sjálfbærni á að vera sjálfsögð hugmyndafræði

Sjálfbær þróun er þróun samfélags sem tekur mið af vistfræðilegum og hagrænum þáttum, en einnig menningarlegum og félagslegum þörfum bæði núlifandi og komandi kynslóða. Nauðsynlegt er að taka alla þessa þætti með þegar teknar eru stórar ákvarðanir sem munu hafa áhrif til langs tíma. Nú þegar hafa komið í ljós slæm áhrif á mannlíf og samfélög við Þjórsá vegna hugmynda og undirbúnings þessara virkjana. Virkjanir í neðri Þjórsá standast ekki kröfur sjálfbærrar þróunar. Við getum ekki sætt okkur við að áhrif Hvammsvirkjunar á nærsamfélag, ein af stoðum sjálfbærrar þróunar, hafi ekki verið skoðuð í þaula af þar til bærum fagmönnum í mati á umhverfisáhrifum.

Nýting hugvits og náttúrunnar til upplifunar fremur ósjálfbær nýting hins taumlausa tíðaranda

Við ítrekum enn ábendingu okkar um að horfa ekki of skammsýnt á ávinninga við nýtingu náttúrunnar. *Almennt má segja að núverandi sýn alltof margra ráðamanna beinist að því að nýta náttúruna á fremur frumstæðan hátt og að slík hugsun loki fyrir annarskonar nýtingu hennar og líka fyrir aðrar nýjar hugmyndir um það að lifa góðu lífi í anda sjálfbærni. Þetta er eitt merki um hinn taumlausa tíðaranda sem hefur tilhneigingu til að sjá bara gömlu lausnirnar í löngun sinni til skjótfengins gróða, en við hvetjum ráðamenn til að vera til fyrirmyndar fremur en að leiða þróun hins versta í sínum samtíma.*

Dæmi um þennan hugsunarhátt gæti komið fram í að við teldum vænlegra að nýta Tjörnina í Reykjavík á annan hátt en nú er gert. Það er eflaust beinni sýnilegur hagnaður í því að þurrka hana upp (með tilheyrandi náttúruröskun) fylla upp og búa til háhýsahverfi fyrir þúsundir manns með fullkominni þjónustu og öllu tilheyrandi stórborg í vexti. Ekki er þó víst að Reykvíkingum eða öðrum Íslendingum litist vel á þá fórn sem þannig yrði færð en sem okkur er ætlað að færa með því að fylla farveg Þjórsár á móts við Núp, Hvamm, Fossnes og Haga.

Ef við leyfum þeim hugsunarhætti sem snýst um að græða stórkostlega á stuttum tíma í stað þess að hugsa lengra fram á við og að fara hægt og yfirvegað í nýtingu náttúrunnar, þá útilokast aðrar hugmyndir sem þegar eru til staðar um sjálfbæra náttúrunýtingu. Þannig útilokast líka þær hugmyndir sem ennþá eru ófæddar. Þeim ófæddu hugmyndum verður ekki kallað eftir eða þeim gefið svigrúm til að þróast og dafna meðan svona skammtíma-gróða-blinda - þessi taumlausi tíðarandi ræður för.

Við eigum mikið óvirkjað hugvit sem hægt er að rækta – alveg frá því að börnin okkar sem eru ennþá uppfyll af skemmtilegum hugmyndum og sköpunarkraftur þeirra óbeislaður til þeirra hugmynda sem kvikna eftir að fólk aflar sér þekkingar og reynslu.

Við hvetjum ráðamenn til að hugsa lengra, hugsa stærra og metnaðarfullra í merkingunni ábyrgara og framsýnna þegar þeir ákvarða hvort eigi að virkja náttúrusvæði og raska þeim eða ekki. Nýsköpun hefur sannað gildi sitt fyrir samfélagið okkar og er ekki bara óljós óskhyggja þeirra sem vilja fara varlega í nýtingu á náttúrunni. Hæfileika til slíkrar verðmætasköpunar á að rækta í fólkinu okkar en ekki að ráðast á náttúruna á þann hátt sem okkur hefur hingað til þótt vera sjálfsagt. Sá hugsunarháttur hindrar beinlínis nýsköpun og grænan hagvöxt. Virkjum hugvit og finnum leiðir til að vernda náttúruna og endurheimta, þar sem hún verður verðmætari ósnortin með hverjum deginum sem líður. Í stað þess að ráðast á náttúruna hvetjum við til þess að nýta hana raunverulega á sjálfbæran hátt með samveru við hana til upplifunar og ánægju.

Hvammsvirkjun mun ekki skapa nein varanleg störf í Skeiða- og Gnúpverjahreppi. Hvammsvirkjun er tímaskekkja og glapræði sem rýrir möguleika til umhverfisvænnar atvinnuuppbyggingar.

Stóra-Núpi 6.júlí 2017

Svanborg R. Jónsdóttir og Valdimar Jóhannsson Stóra-Núpi 1